

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1089350/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק אלמליח, הרב מיכאל עמוס, הרב מימון נהרי

המערער: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר מרדכי שיינין)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד גילה נפתלין)

הנדון: בחינת פירוק שיתוף הפוגע במדור הילדים

פסק דין

לפנינו ערעור האישה (להלן: המערערת) באמצעות ב"כ טו"ר מרדכי שיינין על החלטת בית הדין האזורי ירושלים מיום ד' בתמוז תשע"ו (10.7.2016) שעניינה פירוק השיתוף בדירת הצדדים.

הבעל לשעבר (להלן: המשיב) מיוצג ע"י עוה"ד גילה נפתלין.

ההחלטה נשואת הערעור

להלן ציטוט מהחלטת בית הדין נשואת הערעור:

א. ביום י"ד בסיוון התשע"ו (20.6.2016) ניתנה החלטה, המתייחסת למכלול התביעות התלויות ועומדות בין הצדדים. לאור האמור בסעיף ח' להחלטה הנ"ל, התובע הציג לבית הדין צו עיקול מטעם בית המשפט מיום ט"ז בסיוון התשע"ו (22.6.2016) על סכום של 221,000 ש"ח, המוחזקים בבית הדין עבור הנתבעת. כנסיבות שבפנינו בית הדין מנוע מלהעביר לנתבעת את מלוא הסכום שנקבע בהחלטה הנ"ל.

ב. בפנינו בקשות משני הצדדים: הנתבעת מבקשת לעכב את הליך פינוי הדירה, והתובע מבקש כי פינוי הדירה יתבצע בהתאם לאמור בסעיף ד' להחלטה הנ"ל, שלושים יום לאחר סידור הגט.

לאחר עיון בטענות הצדדים ביה"ד קובע שאין מקום לשינוי בהוראות שניתנו בהחלטה הנ"ל. בשלב שקדם להחלטה הנ"ל, היה ידוע לצדדים על ההליכים המתנהלים בערכאות ביחס לתביעה הכספית שהוגשה כנגד האישה, ובהתאם לכך נכתב סעיף ח' להחלטה.

הנתבעת ידעה מראש כי תאלץ להתמודד מול אותה תביעה, ומעולם לא העלתה לסדר היום כתנאי, שפירוק השיתוף יתקיים בכפוף לכך שתזכה באותה תביעה. לפיכך גם היום לאחר שניתן צו העיקול בבית המשפט, שמעצם טיבו הינו צו זמני בלבד עד להשלמת בירור התביעה, אין מקום שההליכים המתנהלים בערכאות, ישפיעו על ההליכים לפירוק השיתוף

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בדירה. הליכים אלה מתנהלים במקביל, ללא תלות בין תוצאות ההליך בתביעה הכספית למועד פינוי הדירה הקבוע בהחלטת בית הדין.

לאור האמור, הנתבעת רשאית להגיע למזכירות בית הדין ולקבל לידה את הצ'ק על סך 190,112 ש"ח בלבד, אולם הצ'ק השני על סך 221,000 ש"ח יישאר בכספת בית הדין, עד שתתקבל החלטת בית המשפט ביחס לסכום זה. הסכום שתקבל האישה יאפשר לה להסדיר עבודה ועבור הקטינים מדור חילופי, ויש בכך מענה להוראות סעיף 40 לחוק המקרקעין.

ג. בהתאם לאמור בסעיף ד' להחלטה הנ"ל, בית הדין מאפשר לנתבעת ארכה של פרק זמן נוסף לביצוע המעבר למדור חילופי ופינוי הדירה, לא יאוחר מיום כ"ט בתמוז תשע"ו (4.8.2016).

במידה והנתבעת לא תמלא אחר הוראות ביה"ד כמתחייב, יינתן צו פינוי כמבוקש על ידי התובע.

ד. בקשת התובע שהצ'ק יועבר לנתבעת רק במועד העברת החזקה בדירה לתובע, אינה יכולה להתקבל מאחר וסכום הכסף נחוץ לנתבעת לצורך השגת מדור חילופי וביצוע המעבר וחייב להיות בידה עוד קודם לביצוע המעבר.

על החלטה זו הגישה המערערת בקשה לעיכוב ביצוע פינוי מהדירה, ובית הדין הוציא החלטה נוספת מיום כ' בתמוז תשע"ו (26.7.2016), ובה דחה את בקשת המערערת מהנימוקים המפורטים בהחלטה כדלהלן:

לאחר עיון בבקשה ובתגובה, ביה"ד מחליט לדחות את הבקשה לעיכוב ביצוע החלטת בית הדין מיום ד' בתמוז תשע"ו (10.7.2016), עקב רצון הנתבעת להגיש ערעור לבית הדין הגדול.

ביום כ"ט באייר תשע"ו (6.6.2016) הצדדים התגרשו בהסכמה, ולאחר מכן התקיים דיון בתביעות נוספות התלויות ועומדות וגובשו הסכמות, לפיהן הבעל ירכוש את הדירה בבית שמש. האישה חתמה על ייפוי כוח בלתי חוזר לאפשר את ביצוע ההליך. בעקבות הדיון, ביום י"ד בסיוון תשע"ו (20.6.2016) וביום ד' בתמוז תשע"ו (10.7.2016), ניתנו החלטות הקובעות את ההסדרים המחייבים את הצדדים. לא הוצג בפנינו כתב ערעור לבית הדין הגדול וגם הערעור טרם הוגש. בפנינו רק בקשה המביעה כוונה להגיש ערעור על יסוד טעמים המפורטים בבקשה.

אחר עיון בחומר שבפנינו, בית הדין מבהיר: כלל יסוד הוא שמי שזכה בדינו זכאי לממש את זכייתו בדין, ועיכוב ביצועו של פסק דין הוא בבחינת חריג, במיוחד כאשר מדובר בהסדר רכוש. הסעד של עיכוב ביצוע פסק דין ניתן רק בכפוף לכך שיש סיכוי לערעור להתקבל.

בנסיבות שבפנינו לדעת בית הדין אין יסוד לערעור, מאחר וההחלטות שניתנו היו על יסוד הסכמות הצדדים, ולא עלתה כל טענה שיש לתת מענה בהתאם לסעיף 40' לחוק המקרקעין.

זאת ועוד, על פי המוסכם בין הצדדים, בסכום הכסף העומד לרשות האישה בסך 190,000 שקל, יש כדי לתת מענה למדור החילופי הנחוץ לה, וכי אין מניעה שתשכור דירה עבודה ועבור הילדים.

לאור האמור האישה חייבת לקיים את החלטות ביה"ד, וככל שתפר את ההחלטות, יינתן צו שיפוטי כנדרש לאכיפת החלטות ביה"ד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עד כאן מהחלטות בית הדין קמא הנוגעות ישירות לערעור.

תקציר רקע עובדתי

- א. בתאריך י"ד בתמוז תשס"ג (14.7.2003) נישאו הצדדים זה לזה כדת משה וישראל בשווייץ.
 - ב. לשני הצדדים אלו הם נישואים שניים, כאשר לכל אחד מהם שני ילדים מהנישואים הראשונים.
 - ג. לצדדים חמישה ילדים משותפים הנמצאים במשמורת האם.
 - ד. שלושה מהילדים חולי סכרת נעורים, מוגדרים כנכים בביטוח לאומי ומגיעה להם קצבת נכות.
 - ה. המשיב סובל ממחלת נפש עוד טרם נישואיו למערערת.
 - ו. המשיב חויב בבית הדין בסך 2,000 ש"ח לחודש בעבור מזונות חמשת הילדים.
 - ז. הצדדים רכשו דירת גן בת ארבעה חדרים בסך של כ־900,000 ש"ח.
 - ח. הדירה נרכשה רובה ככולה מהלוואת משכנתה בסך של כ־430,000 ש"ח, ומסכום זה שהתקבל מדוד המשיב.
 - ט. שווי הדירה כיום על פי חוות דעת שמאי עומד על סך 1,265,000 ש"ח.
 - י. את חוב המשכנתה משלם המשיב (בני משפחתו) בסך של כ־2000 ש"ח לחודש.
 - יא. דוד המשיב עתר לבית המשפט לתשלום החוב, שלדבריו הצדדים חייבים לו מכוח שטר חוב עליו הם חתומים. ההליכים הדיוניים בגין עתירה זו לא הסתיימו. עתירה זו הוגשה לאחר שהצדדים פתחו תיקי תביעה לגירושין.
 - יב. בתאריך ג' בטבת תשע"ו (15.12.2015) פתחו הצדדים בבית הדין תיקי תביעה לגירושין ובכרוך לה, תביעות למשמורת, הסדרי ראייה, מזונות ילדים וחלוקת רכוש.
 - יג. בתאריך כ"ט באייר תשע"ו (6.6.2016) התגרשו הצדדים לאחר הסכמות שאליהן הגיעו במהלך הדיון ובסיוע בית הדין.
 - יד. בהחלטה נוספת מיום ט' בסיוון תשע"ו (15.6.2016) אישר בית הדין למשיב לרכוש את חלקה של המערערת בדירה לאחר הפקדת צ'ק בסך 190,112 ש"ח, כאשר סכום נוסף – 221,000 ש"ח – הופקד כערבות עד לקבלת הכרעת בית המשפט בתביעת דוד המשיב כלפי הצדדים.
 - טו. החלטה זו ניתנה לאחר שהמשיב הציג אישור מגמ"ח שבו אושרה לו הלוואה בסך ארבע מאות אלף ש"ח.
 - טז. המערערת מתגוררת בדירה בבית שמש, ואילו המשיב עבר להתגורר עם בני משפחה.
- עד כאן תקציר העובדות הרלוונטי למתן הכרעתנו.
- כאמור, בית הדין הוציא החלטות שלפיהן על המערערת לפנות את הדירה עד ליום כ"ט בתמוז תשע"ו (4.8.2016) – לאחר הארכת מועד.
- על ההחלטות הנ"ל מבקשת המערערת את הכרעתנו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נימוקי הערעור

להלן טיעוני המערערת המרכזיים:

א. למערערת זכות להתגורר בדירה עם חמשת הילדים בהתאם לסעיף 40א(א) לחוק המקרקעין, המורה לערכאה השיפוטית שהחליטה על פירוק השיתוף, לעכב את ביצוע פירוק השיתוף בדירה כל עוד לא נוכח בית המשפט כי לילדי בני הזוג ולבן הזוג שנמצאים בחזקתו, הסדר מגורים המתאים לצרכיהם, לרבות הסדר ביניים למגורים זמניים המתאים לצרכיהם.

ב. למערערת הזכות להתגורר בדירה גם בהתאם לסעיף 6א לחוק יחסי ממון, שעניינו מימוש זכויות לאיזון ובו ההסתייגות הנ"ל.

ג. המערערת לא הסכימה לפירוק השיתוף ללא קבלת כל הסכום בגין חלקה בדירה, שלדבריה עומד על סכום של כ־411,000 ש"ח.

ד. המערערת טוענת כי הובטח לה עוד קודם לנישואין כי מחצית הדירה שייכת לה, וכפי שנרשמה בטאבו.

ה. המערערת טוענת כי תביעת הדוד בבית המשפט מנוגדת להלכה האוסרת לפנות לערכאות, התביעה פיקטיבית, ואינה אלא תחבולה להוצאת המערערת מהדירה ללא זכויות ולרוששה.

ו. המערערת תיוותר עם קצבאות הילדים שבסך כולל מגיעות לכ־7,500 ש"ח לחודש, ושאינן מספיקות לכלכלת הילדים ולמדורם.

ז. המערערת מציינת לעובדה שהמדובר בשלושה ילדים נכים הזקוקים לאוכל מיוחד ולטיפולים לא שגרתיים שעלותם גבוהה.

ח. המערערת מציינת להחלטת בית הדין מיום כ"ח בשבט תשע"ו (7.2.2016), שבה נקבע שהסכום הנמוך שנקבע לחיוב המשיב במזונות בסך 2,000 ש"ח לחודש בעבור חמישה ילדים, נובע מכך שהמשיב אינו משתכר, וכי אם יהיה שינוי נסיבות, כגון שהדירה תימכר, ידון בית הדין בגובה המזונות. לדבריה, יש שינוי נסיבות: המשיב שרכש את חלקה של המערערת בדירה, מסוגל לעמוד בתשלומי המשכנתא וההלוואה שכביכול נטל מקופת הגמ"ח, ומדוע אפוא לא ידאג למדור הילדים.

לסיכום: המערערת מבקשת לבטל החלטת בית הדין לפירוק שיתוף עד שתתקבל הכרעת בית המשפט בתביעת דוד המשיב ובקיום דיון בעניין גובה מזונות הילדים.

טענות המשיב

להלן טיעוני המשיב המרכזיים:

א. טענת המערערת להפעלת סעיף 40א(א) לחוק המקרקעין לא הועלתה במהלך הדיונים, וכפי שציין בית הדין בהחלטתו.

ב. המערערת וב"כ הסכימו במהלך הדיונים לפינוי מהדירה לאחר שקיבלה את המגיע לה בחלקה בדירה כאשר היא מודעת לתביעת הדוד בבית המשפט. מציינת לפרוטוקול הדיון ביום סידור הגט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ג. בית הדין בהחלטתו דחה בקשת המערערת לעיכוב ביצוע החלטתו, מהנימוק שלמערערת סכום של 190,000 ש"ח שעמו היא יכולה לשכור דירה ויש בו מענה גם לחוק הנ"ל.

ד. לא ניתן להגיש ערעור לאחר שהתקבלו הסכמות הצדדים בפני בית הדין ובעקבות ההסכמות הנ"ל החליט בית הדין כמה החלטות אופרטיביות.

ה. המשיב מציין החלטה עקרונית לפירוק שיתוף שניתנה עוד בתאריך כ"ח בשבט תשע"ו (7.2.2016) – סעיף ו'. המערערת לא הגישה ערעור על החלטה זו, ומסיבה זו יש לדחות את הערעור שהוגש באיחור. החלטה נוספת ניתנה ביום ו' באדר ב' תשע"ו (16.3.2016), ובה נימק בית הדין את עמדתו בעניין פירוק השיתוף ודחה עמדת המערערת. עוד מציין החלטה נוספת בעניין פירוק השיתוף מיום כ"ג באייר תשע"ו (31.5.2016).

ו. דוד המשיב קיבל רשות מרבנים להגיש תביעה כנגד הצדדים בבית המשפט בגין חוב משותף שלו הם חייבים. בבית המשפט התברר כי אכן המערערת חתמה על שטר הלוואה, ולכן צדק בית הדין שיש לעקל חלקה של המערערת בגין חוב זה.

ז. המערערת מתגוררת בדירה השייכת למשיב – שנרכשה על ידי בני משפחתו, ואילו המשיב נמצא בחוץ.

ח. למערערת הכנסות בסך כולל של כשמונת אלפים ש"ח לחודש, והכנסה נוספת ממענקים שמקבלת מבני משפחת בעלה הראשון. למשיב אין הכנסות עקב מצבו הנפשי, והוא מסתייע בבני משפחה וגמ"חים. מציינת להחלטת בית הדין שלא ניתן לחייב את המשיב מעבר לסכום של 2,000 ש"ח לחודש שגם אותו משלם סב המשיב.

לסיכום: מבקש לדחות את הערעור ולהותיר החלטות בית הדין על כנם.

דיון והכרעה

בית הדין שמע את הצדדים וב"כ באורך רוח, והציע לצדדים להסכים על פינוי המערערת מהדירה עם סיום ההליכים בבית המשפט. המערערת וב"כ נטו להסכים, המשיב וב"כ לא הסכימו.

מהעיון בתיקים עולה כי בין הצדדים מתקיימים הליכים דינויים בבית הדין האזורי בתביעות המשיב לחיוב המערערת בדמי שימוש בגין חלקו בדירה, וכמו כן בתביעה נוספת לחיובה במחצית חוב המשכנתה מיום עזיבתו את הדירה בסך של כאלף ש"ח לחודש. הצדדים הגישו את סיכומיהם בתביעות הללו וממתינים להכרעת בית הדין בתביעות הללו.

מהעיון בסיכומי הצדדים בבית הדין קמא עולה כי המערערת לא מקבלת את קצבת התלויים שציין בית הדין בהחלטתו, כאשר כל אחד מאשים את משנהו בגורם לכך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תוצר המצב המשפטי הקיים – אב הנהנה מרווחה וילדיו שחלקם נכים זוכים למזונות זעומים וחסרי מדור

לפנינו נפרסת תמונת מצב עגומה של אם לחמישה ילדים קטנים, מהם שלושה נכים הזקוקים להוצאות כספיות מיוחדות בגין מחלתם ולטיפול אינטנסיבי לא שגרתי המוטל עליה, שאמורה להתמודד עם מצב קשה זה תוך כדי דאגה למדור.

נכון אמנם שהיא מקבלת סכום של כ־190,000 ש"ח בגין חלקה בדירה, אולם סכום זה אין בו סיפק למדור מעבר לארבע שנים, ולכל היותר חמש שנים. בהנחה ששכר דירה בבית שמש עומד על כשלושת אלפים ש"ח לחודש, וזאת ללא הוצאות שוטפות של אחזקת המדור.

היוצא מכך הוא שכשהבת הקטינה – שכיום היא כבת ארבע וחצי – תהיה בגיל תשע או עשר, וביחד עמה עוד ארבעה ילדים, שכולם לא יגיעו לגיל שמונה־עשרה שנה עם תום תקופה זו, ייוותרו הם ללא קורת גג.

זאת ועוד: ייתכן מצב שבו בית הדין יקבל את שתי תביעות המשיב לחיוב המערערת בדמי שימוש ובמחצית חוב משכנתה, או אז עשויים להיגרע מהסכום שנקבע למערערת עוד כארבעים אלף ש"ח.

אם אכן יקבל בית הדין את תביעות המשיב, ייווצר מצב אבסורדי לחלוטין, שבעוד פרק זמן של כשלוש עד ארבע שנים לא ייוותר ביד המערערת סכום למדור והוצאותיו, והיא תיוותר להתמודד לבדה עם חמשת ילדיה הקטנים ששלושה מהם נכים בדאגה למדורם. וזאת חוץ מהדאגה לטיפול המיוחד שלו הם זקוקים.

לעומתם, האב המחויב בכלכלתם הכוללת את מדורם, ייוותר עם דירת גן בת חמישה חדרים בבעלותו, ויסתפק בתשלום מזונות 2,000 ש"ח לחודש בעבור חמישה ילדים.

מצב אבסורד שכזה מחייב התערבות מיידית של בית הדין.

לא ייתכן להותיר מצב זה על כנו, ועל בית הדין מוטלת אחריות לבחון היטב:

מדוע האב שמסוגל לעמוד בתשלומים של חוב משכנתה בסך כאלפיים ש"ח לחודש, בעוד תשלום החזר חוב של ארבע מאות אלף ש"ח לגמ"ח בתשלומים שאינם ידועים, ובהחזר נוסף של החוב בסך למעלה ממאתיים אלף ש"ח לדודו בגין ההלוואה שקיבל ממנו, לא ידאג גם לקורת גג לחמשת ילדיו שאינם מסוגלים לשאת בהלוואות כה גדולות כמו שהוא נוטל?

המשיב, כאמור, שייוותר בסופו של יום עם דירת גן מרווחת בבעלותו והמסוגל לשלם החזרי חובות בסך כולל של כמיליון ש"ח, מתנער מאחריותו ומחובתו הגמורה על פי תקנת חכמים לזון ולכלכל את ילדיו הקטנים יוצאי חלציו, בטענה כי אין ביכולתו לדאוג לתשלום מדורם ואחזקתם.

מצב זה זועק ודורש כאמור התערבות מידית של בית הדין.

הסכמת המערערת לפירוק השיתוף ומשמעויותיה

בית הדין ער לכך שאכן המערערת הסכימה לפירוק השיתוף ולפינויה מהדירה, דבר שאין עליו עוררין, ובית הדין האזורי צודק עקרונית בהחלטתו המנומקת שלא ניתן לקבל את חזרתה של המערערת מההסכמות שהתקבלו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

צודק בית הדין האזורי שלא ניתן לקבל עמדת המערערת, שהסכמתה ניתנה מאחר שסברה שתקבל את חלקה בדירה בסך של למעלה מ־400,000 ש"ח. טענה זו אינה נכונה בעליל. המערערת ידעה גם ידעה על תביעת דוד המשיב בבית המשפט ולא התנתה הסכמתה בתנאי זה (לפנינו נבאר שאין ערך להסכמה זו מן ההיבט ההלכתי).

עם זאת, אי אפשר להתעלם ממצבת הנתונים העובדתיים הזועקים לשמים:

אם בישראל עם חמישה ילדים משותפים, שמהם שלושה נכים הזקוקים לטיפול המסור, תמצא עצמה ללא קורת גג בעוד כשלוש עד חמש שנים, ואילו אבי הילדים ימצא את עצמו כאשר בבעלותו דירת גן בת ארבעה חדרים, ויסתפק בתשלום של 2,000 ש"ח לחודש לחמשת ילדיו הקטנים, כולל מדור והוצאות טיפולים חריגות.

שינוי נסיבות לעומת המצב שבו נפסקו המזונות

בית הדין סבור שבנסיבות הללו שבהן: המערערת עדיין אינה מקבלת קצבת תלויים, ועומדות בפניה שתי תביעות של המשיב, שאם יתקבלו בבית הדין קמא היא עשויה להיוותר עם פחות מ־50,000 ש"ח מהסכום שקיבלה, ומנגד, המשיב הציג אישור הלוואה מגמ"ח על סך 400,000 ש"ח למרות מצבו הנפשי וחובות נוספים המוטלים עליו, יש הצדקה להפעלת הנאמר בסעיף ה' להחלטת בית הדין קמא מיום א' באדר א' התשע"ו (10.2.2016) כדלהלן:

[...] התקיים דיון בתביעה לפסיקת דמי מזונות עבור חמשת הילדים. לאחר שמיעת טענות הצדדים ביה"ד מחליט: הקצבאות עבור הילדים מביטוח לאומי מכל סוג יעברו במלואן לרשות האישה וכן יועבר לאם חלק התלויים שבקצבת האב. בנוסף לאמור, האב ישלם לאשה 2,000 ש"ח לחודש למזונות הילדים. תוקף החלטה זו מיום 1.2.2016, וזאת בהנחה שבגין תקופה קודמת כבר שולם סכום של 2,000 ש"ח לחודש.

יש לציין כי בהתאם לנתונים שהוצגו בפני בית הדין לא ניתן לחייב את האב בסכום גבוה יותר, וככל שיחול שינוי נסיבות מהותי ברמת הכנסות הבעל או במצבו הכלכלי, כגון אם הדירה המשותפת תימכר ויהיו לו אמצעים לשלם דמי מזונות ריאליים, או שיחול שינוי בגובה ההכנסה מקצבאות ביטוח לאומי, יהיה ניתן לבקש לקיים דיון נוסף.

[...] עם השלמת ההליך, ובד בבד עם קבלת התמורה מהמכירה, יהיה מקום לבחינת הבקשה לעיקול סכומי כסף מחלקו של הבעל להבטחת תשלום מזונות, וזאת לאחר שתוגש בקשה מתאימה.

חשש כי בעת פסיקת המזונות הוטעה בית הדין ורומה בידי המשיב

בהחלטה נוספת מיום ו' באדר ב' תשע"ו (16.3.2016) קבע בית הדין בהאי לישנא:

[...] ד. בהמשך לסעיף ו' מההחלטה שניתנה ביום כ' באדר א' תשע"ו (29.2.2016), ובטרם יחליט ביה"ד על הצורך למינוי שמאי, בית הדין מורה לבעל להציג אסמכתאות ביחס ליכולתו הכלכלית לרכוש את חלקה של האישה בדירה. מאחר ולדברי הבעל מצבו הכלכלי אינו מאפשר לו לשלם דמי מזונות ילדיו במלואם, עליו להבהיר ולבסס את עמדתו לפיה יש לו יכולת כלכלית לרכוש את חלק האישה בנכס.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. על הבעל להגיש לביה"ד פירוט מקורות כספיים והון עצמי שבידו לרכישת הדירה, ובאיזה סכום יזדקק למשכנתא לצורך כך, תוך שבעה ימים.

מספר ימים לאחר החלטה זו, הציג המשיב לבית הדין אישור על קבלת 400,000 ש"ח מקופת גמ"ח, וכך ביקש להוכיח את יכולתו לרכוש את חלקה של המערערת בדירה.

לאור הודעה זו החליט בית הדין לתת למשיב את הזכות לרכוש את חלקה של המערערת בדירה.

בית הדין סבור שבנסיבות המפורטות, עולה חשש ל'דין מרומה' מצד המשיב.

נבהיר דברינו:

המשיב שאינו נוטל אחריות לחוב הגמור שלו כלפי ילדיו, מאחר שלדבריו אינו מסוגל לעבוד ולפרנס את ילדיו, נוטל אחריות לעמוד בתנאים להחזר הלוואות בסדר גודל של מאות אלפי שקלים.

בית הדין תמה: הכיצד זה מתיישב עם טענתו שאינו מסוגל לעבוד ולכלכל את ילדיו יוצאי חלציו, ועם התנערותו מאחריותו על פי תקנת חכמים, בכך שמספק להם 2,000 ש"ח לחודש כולל קצבת הנכות שלהם?

בית הדין תמה: הכיצד אב שמוטלת עליו חובת הדאגה למזונות ומדור ילדיו, משליך אחריות זו על האם – שספק אם היא מסוגלת לעבוד עם שלושה ילדים נכים – ולחסדי הביטוח הלאומי, שעה שהוא נוטל על עצמו חובות כה גדולים בסדר של מאות אלפי שקלים, וכולי האי כדי שתהיה לו דירת גן מרווחת בבעלותו?

בית הדין תמה: הכיצד מוענקת הלוואה כה גדולה בסדר גודל של 400,000 ש"ח, לאדם עם בעיות נפשיות שאינו עובד, ושיש לו חובות בסדר גודל כפול מסכום זה?

התמיהות הללו נוקבות ויש למצות את הברור בהם עד תום.

בנסיבות הללו, מתעורר בבית הדין חשש ל'דין מרומה' שיש לנהוג עם המשיב בהתאם לכללי ההלכה המבוארים ברמב"ם הלכות סנהדרין (פרק כד), ובטור ושולחן ערוך (חושן משפט סימן טו סעיף ג), ובנושאי כלים שם, ודי למבין.

על בית הדין לבחון הדק היטב עם כל הגורמים המעורבים, הכיצד מתיישבים הדברים הללו. הגיעה העת לבחינת שינוי הנסיבות שבית הדין קמא קבע כי יהווה טעם לשינוי הפסיקה – וצדק בהחלטתו.

בית הדין סמוך ובטוח שבית הדין קמא ימצא את הדרך הראויה על מנת למנוע מצב אבסורדי זה, הגובל במנהג סדום ועמורה, ואינו תואם כלל את המשפחה המכובדת.

אין בהסכמת המערערת כדי לפטור את המשיב-האב מחוב המזונות

נימוק נוסף להפניית הצדדים לבית הדין קמא לבחינת הנתונים הנ"ל: המערערת אמנם הסכימה על פירוק השיתוף מהדירה בתוך חודש-חודשיים, אולם להסכמתה אין ערך.

נבהיר דברינו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הסכמה זו של המערערת יש להגדירה כמחילה על חוב גמור של המשיב כלפי ילדיו הקטנים כפי שתקנו חכמים. נציין, כי יש דעות הסוברות שזהו חיוב מעיקר הדין כדין חוב אב במזונות ילדיו מקטני קטנים קרי, עד גיל שש. ואכמ"ל.

חוב המזונות כולל גם מדור והוצאות המדור כמבואר בפוסקים.

עצם פירוק שיתוף בדירה והוצאתה של המערערת עם הילדים מהדירה, יש בו התנערות של המשיב מחוב זה, ואין למערערת הזכות למחול על חוב זה של המשיב כלפי ילדיו, בהיותו חוב אישי שהטילו חז"ל על אב כלפי ילדיו.

האם משמשת כאפוטרופוס על ילדיה ואחראית על כלכלתם והטיפול הנדרש בכל מקרה לגופו.

אפוטרופוס אינו רשאי לוותר על נכסי יתומים כאשר הדבר נוגד את טובתם וכמבואר בפוסקים (ראה רשב"א בתשובות חלק א סימן טו וחלק ג סימן רא, שו"ת חתם סופר חושן משפט סימן קיב, ופתחי תשובה חושן משפט סימן יב ס"ק ז).

כמו כן מצאנו פד"רים רבים, שעסקו בשאלת זכות האם למחול על מזונות ילדים, שהאב חייב לזונם ופסקו שאין זכות אם למחול לאב על מזונות ילדים – ראה באוצר הפוסקים (סימן עא סעיף א אות יד) שציינו לפד"רים הללו.

נציין לפד"ר כרך ו' (עמוד 227): "והנה זה ברור שהסכם של הורים בקשר לילדיהם אינו יכול לחייב את הילדים במידה שזה פוגע בזכויותיהם כלפי אביהם."

בהקשר לזה יש להוסיף נימוק נוסף, שבסמכות בית הדין לשנות או לבטל פסק דין שניתן בהסכמת הורי הילדים כאשר הוא נוכח שהילדים עשויים להיפגע.

היטיב להגדיר זאת הגאון רבי אליעזר גולדשמידט זצ"ל (חבר בית הדין הרבני הגדול) בספרו עזר משפט (סימן כח), במקרה שבו נדרש בית הדין לדון בסמכותו בעניין מזונות ילדים גם לאחר מתן פסק דין שניתן בהסכמת הורים. נצטט קטעים נבחרים מדבריו המשמשים כמגדלור לסמכות בית הדין לדון במקרים מעין אלו.

לאור האמור אין אני רואה צורך ותועלת במינוי אפוטרופוס מיוחד לצורך המשפט, או בהסכמת אפוטרופוס כללי לשם כך.

בית הדין הוא האפוטרופוס והוא בעצמו חייב לדאוג לטובת הילדים [...]

וכאן יש להוסיף כי כח לבית דין לפעול בענייני קטינים כ"אביהם של יתומים" (בבא קמא דף לו ע"א) הוא על כל הקטנים ואינו מוגבל רק לקטנים שהם יתומים, והלשון "יתומים" לאו דווקא כמבואר בתשובת הריטב"א.

בהמשך דבריו (עמוד שמב, בקטע המתחיל "ולבסוף"), דן הגר"א גולדשמידט בהגדרת ילד כצד ובעל דין בדיון המתקיים בין הוריו וביאר את המעמד של הוריו בדיון כלפיו וכלפי בית הדין וכדלהלן:

ברצוני לומר כי לדעתי אין כל ספק בדבר שלפי הדין בעל הדין הוא תמיד הילד עצמו, והוריו אינם אלא אפוטרופסיו המייצגים אותו לפני בית הדין ומדברים בשמו.

ולא רק זה בלבד שהם אינם כלל בעלי דין, אלא שמסופקני אם יש להם אפילו המעמד של 'הצדדים הנוגעים בדבר' כי 'צד נוגע בדבר' במשפט – פירושו הוא ש'נגיעותיו' של ה'צד' יש להם השפעה על הדיון ועל פסק הדין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובהחזקת ילדים השיקול הוא טובת הילדים, אינו רק שיקול עיקרי בלבד, אלא שלפי השקפת דין תורה, זהו השיקול היחיד, זה ותו לא [...]

עיקרון זה, שהדיון בדבר הילד הוא דיון שלו בלבד, הוא בעל הדין, וההורים אינם אלא האפוטרופוסים המדברים בשמו, אינו דווקא כשהמדובר הוא בדבר החזקת ילדים, אלא גם שהנדון הוא מזונותיהם [...] נמצא כי הילד הוא תמיד בעל הדין והוא התובע, והאם אינה אלא אפוטרופוס המייצגת אותו בתביעתו ותובעת בשמו.

עד כאן עיקרי דבריו הנוגעים למקרה דנן.

נמצאנו למדים מדבריו יסוד חשוב בהלכה:

הילדים הם צד ובעלי דין בכל דבר הנוגע לחוב ההורים כלפיהם; האם מייצגת אותם במעמד אפוטרופוס בלבד ולבית הדין מעמד של אפוטרופוס כאשר מי מההורים אינו ממלא את תפקידו וילידים עשוי להיגרם נזק, ומחובתו לדאוג לילדים שלא ייפגעו כתוצאה מהסכסוך בין הורים.

ומכאן למקרה דנן: הסכמת המערערת במהלך הדיון לפירוק השיתוף בדירה בנסיבות בו המשיב מתנער מחובתו הבסיסית בחוב מזונות חמשת ילדיו, כמוה כמחילה על חוב אישי של המשיב כלפי חמשת ילדיו הקטנים.

פועל היוצא מכך: אין לראות בהסכמת המערערת למחילת חוב המשיב במדור שנעשתה במהלך הדיון ביום סידור הגט, משום סתימת הגולל על חוב המשיב במדור ילדיו, וזאת גם ללא חזרתה מההסכסוך.

מעמדה של המערערת בדיון בבית הדין הינו במעמד של מייצגת את הילדים כאפוטרופוס בלבד.

מעמדו של בית הדין במקרה זה גם ללא הערעור מוגדר כמעמד "אביהם של יתומים". מכוח זה, זכותו ואף מחובתו לבחון הדק היטב את "ויתור" המערערת על מדור הילדים, ולראות אם אין בזה פגיעה חלילה בחמשה ילדים קטנים.

זכותה של המערערת לחזור בה מהסכמתה, ככל שמתברר לה כי אין בכוחה לעמוד במטלות של גידול חמשת הילדים, תוך כדי דאגה לכלל צרכיהם החריגים וגם למדורם.

זכות זו הובאה בפד"רים רבים.

עם זאת, בית הדין אינו מוצא עילה מוצדקת להתערב בשיקולי בית הדין בעניין זכות המשיב לפירוק השיתוף בדירה לאחר סידור הגט. זכאות זו מעוגנת בהלכה וכפי שנימקה היטב בית הדין קמא. אולם בית הדין סבור שיש לעשות זאת לאחר בחינה מחודשת של הנתונים העובדתיים שנוצרו ובחינה בפרספקטיבה רחבה של מכלול הרכיבים למקרה זה, תוך כדי שימת לב שהילדים לא ייפגעו כתוצאה מהמהלך של פירוק השיתוף.

לסיכום

יש לעכב את פירוק השיתוף בשלב זה עד לבירור יסודי של בית הדין קמא, מהנימוקים כדלהלן:

א. חשש לדין מרומה. יש לבחון את השאלות והתמיהות שצצו במהלך ניתוח העובדות הנ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. מעמד המערערת כ"אפוטרופוס", ומשכך אין לה את הזכות לוותר על זכות חמשת הילדים לחוב האישי של אביהם כלפיהם.

ג. מעמד בית הדין כמעמד "אביהם של יתומים", שמחובתו לבחון את היטב את ההשלכות של פירוק השיתוף על הילדים.

פסק דין

לאור האמור פוסק בית הדין:

א. הערעור מתקבל חלקית.

ב. בית הדין מקבל עקרונית את החלטת בית הדין קמא לפירוק שיתוף.

ג. עם זאת, בית הדין מורה על עיכוב ביצוע החלטת בית הדין קמא לפירוק שיתוף בדירת הצדדים, עד לבחינה מחדש של הנתונים העובדתיים וחקירת הצדדים.

ד. בית הדין פונה לבית הדין קמא לקיום בירור יסודי ומקיף שייתן מענה הולם לשאלות שצצו עם ניתוח העובדות תוך כדי בחינת ההשלכות של פירוק השיתוף על הילדים.

ה. אין צו להוצאות.

ו. על המזכירות להשיב למערערת אם כספי הערבות שהופקדו על ידה בהתאם לנהלים.

ניתן לפרסם את פסק הדין ללא פרטים מזהים.

ניתן ביום ט' בשבט התשע"ז (5.2.2017).

הרב מימון נהרי

הרב מיכאל עמוס

הרב יצחק אלמליח